

דקדוקי קריאה בקריאות ראש השנה ובהפטרותיו

יום ראשון של ראש השנה בראשית כא א-לד:

א וְהָ: קרא וְדָנִי
ג הַנּוֹלֵד-לוֹ: געיה בנ"ן. אֲשֶׁר-יִלְדָה-לוֹ: העמדה קלה ביר"ד, הלמ"ד בשווא נע ודגש חזק בלמ"ד השנייה מדין דחיק
ד בֶּן-שְׁמֹנֶת יָמִים: שתי התיבות הראשונות מוקפות, אין לקרוא בטעות בֶּן שְׁמֹנֶת-יָמִים
ה בְּהוֹלֵד: במלעיל
ו עָשָׂה לִי: טעם נסוג אחר לע"ן. יִצְחָק-לִי: געיה ביר"ד הראשונה והצד"י בשווא נע
יא עַל אוֹדֶת בָּנוּ: טעם טפחא בתיבת עַל
יד וַיִּקַּח-לָחֶם: געיה ביר"ד. וַחֲמַת: במלעיל
טו מִן-הַחֲמַת: הח"ת בצירי
טז כְּמַטְחֵי קֶשֶׁת: אין טעם נסוג אחר
יח אֶל-תִּירְאִי: הטעמה משנית בת"ו והר"ש בשווא נע
כא וַתִּקַּח-לוֹ: געיה בת"ו
כג הַשְּׁבִעָה לִי: טעם נסוג אחר לש"ן ודגש חזק בלמ"ד, אתי מרחיק. גִּרְתָּה בָּהּ: דגש חזק בב"ת מדין אתי מרחיק
כז לְאַבְיִמֶלֶךְ: הלמ"ד בפתח
כח לְבִדְהָן: הדל"ת בשווא נע
ל כְּבִשֶׁת: ללא ה"א הידיעה. תִּהְיֶה-לִי: געיה בת"ו
לג וַיִּטַּע אֲשֵׁל: אין טעם נסוג אחר, אֲשֵׁל האל"ף בסגול

מפטיר יום א' ויום ב' במדבר כט א-ו:

כט ב וַעֲשִׂיתֶם: במלרע
בְּנִי-שָׁנָה שְׁבַעַה: יש להאיץ מעט את קריאת תיבת שְׁבַעַה להסמיכה לתיבה שלפניה שלא יישמע 'כבשים בני-שנה, שבעה תמימים'

הפטרות יום א של ר"ה שמואל א א א – ב י:

א ג וּפְנִיחָס: הטעמה משנית בפ"א והנו"ן בשווא נע
א ו וְכַעֲסָתָה: במלעיל והה"א לא במפיק. הִרְעַמָּה: דגש חזק בר"ש והשווא תחתיה נע'
א ח לָמָּה ... וְלָמָּה וְלָמָּה: במלעיל והמ"ם בסגול
א ט אֲכַלָּה: האל"ף בקמץ קטן. הה"א אינה במפיק
א י מֵרַת נִפְשׁ: טעם נסוג אחר למ"ם
א יא בָּעֲנִי: הב"ת בקמץ רחב² והע"ן בחטף קמץ
א יג שְׁפָתַיָּה נָעוֹת: הנו"ן דגושה במדויקים
א יד תִּשְׁתַּכְּרִין: מלרע
א טז וְכַעֲסִי: הע"ן בשווא נח
א יז שְׁלֵתָךְ: הש"ן בצירי ללא אל"ף בין הש"ן ללמ"ד
א יח וְתֹאכֵל: במלרע. לֹא-הָיוּ-לָהּ: געיה בה"א הראשונה
א כב וַיֵּשֶׁב שָׁם: טעם נסוג אחר ליר"ד
א כג עַד-גְּמִלָךְ הגימ"ל בקמץ קטן וכן בסוף הפסוק עַד-גְּמִלָה: וַתִּינָק: הטעם בת"ו, מלעיל

¹ ישנם 16 מקרים בסה"כ בכל המקרא כולו בהם יש דגש באות רי"ש
² לשיטתנו אין זה משנה אם הבי"ת מיודעת או לא, היא בקמץ רחב

א כד וְהִנֵּנִי נָעֵר: בתיבה הראשונה הנ"ן פתוחה, בשנייה הנ"ן קמוצה

ב א רָמָה: במלעיל. רַחֲב פִּי: טעם נסוג אחר לר"ש

ב כִּי: האל"ף של שם ה' נחה ואינה נקראת, נקרא כְּדָנִי

ב ד אָזְרוּ חֵיל: טעם נסוג אחר לאל"ף והז"ן אחריה בשווא נע

ב ה נִשְׁכָּרוּ: ש"ן שמאלית

ב ח מִצְקִי אֶרֶץ: טעם נסוג אחר לצד"י

ב י יַחֲתוּ: במלעיל

לתפילת מנחה ראשון של האזינו (יש נוהגים לקרוא עד פס' יח):

לב א וְאֶדְבָּרָה: העמדה קלה בוא"ו למנוע הבלעת האל"ף החטופה

לב ג הָבוּ גִּדְלִי: המילה הָבוּ מלרע, הטעם לא נסוג

לב ד פָּעִלְוּ: הפ"א בקמץ גדול, העי"ן בחטף קמץ. כִּי כָל-דִּרְכָּיו: תיבת כִּי מוטעמת בטעם מרכא, ואין לצרף לה את תיבת 'כל' כאילו כתוב כִּי-כָל

לב ו הִלֵּה: הה"א מילה נפרדת מחוברת ל-לה"ו ומנוקדת בפתח ה, הלמ"ד אחריה בשווא נח ל. האל"ף (של הויה המבוטא כאדנות) בחטף פתח א: הִלְאֲדָנִי. וְיִכְנֹנֶדְךָ: הכ' הסופית אינה דגושה

לב ז וַיִּגְדֹּדְךָ: הדל"ת בשווא נח עקב ההטעמה. וַיֹּאמְרוּ לָךְ: טעם נסוג אחר לר"ד

לב י יִסְבְּנֶהוּ: ב"ת ראשונה בשווא נע והנ"ן בשווא נח. יִצְרֶנָּהוּ: הי"ד בחירק חסר, אחריה צד"י מודגשת ובשווא נע והנ"ן בשווא נח; בשתי המילים הה"א מבוטאת אחרי השווא

לב יא כְּנֹשֶׁר: הכ"ף בשווא לא בפתח. יִרְחֶף: הח"ת בצירי לא בסגול

לב יג עַל-בְּמוֹתֵי אֶרֶץ: טעם נסוג אחר לב"ת המנוקדת בקמץ רחב. וַיֹּאכֵל: הוא"ו בפתח ובמלרע. שָׁדִי: ש"ן שמאלית. וַיִּנְקֶהוּ: הי' בצירי ודגושה ולא בשווא

לב טו כְּשִׁית: ש"ן שמאלית. אֵלֹהֶי: עיין פסוק יז

לב יז אֵלֶּה: הה"ו בפתח גנובה. יש המבטאים אותה כאילו יש אל"ף לפני הה"א והיא מנוקדת פתח: אֵה והה' במפיק. יש המבטאים אותה כאלו יש וי"ו (הנקראת כ W אנגלי) לפני הה"א הו"ו מנוקדת פתח: אֵלֶּה (elowah) והה"א במפיק. לכל הדעות הקורא אותה אלו-ה' פתוחה HA משתבש.

שְׁעָרוֹם: ש"ן שמאלית

לב יח יִלְדֶּךָ: הלמ"ד בקמץ רחב הדל"ת בשווא נע. מְחַלְלֶךָ: למ"ד ראשונה בשווא נע והכ"ף בסוף רפויה

יום שני של ר"ה בראשית כב א-כד:

א וַיֹּאמֶר אֱלֹהִי אֲבִרָהֶם: הקורא וַיֹּאמֶר אֱלֹהִי אֲבִרָהֶם, משבש את משמעות הכתוב

ב הַמְרִיָּה: הר"ש בחירק חסר ואחריה יו"ד דגושה ובקמץ. וְהַעֲלֶהוּ: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה. אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֶיךָ: טעם טפחא בתיבת אֲשֶׁר

ג אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אָמַר-לֹו הָאֱלֹהִים: טעם טפחא בתיבת אֶל-הַמָּקוֹם, העמדה קלה באל"ף של אָמַר-לֹו בגלל הגעיה שם וכן הדבר בהמשך פס' ט

ח אֱלֹהִים: בגרשים

יב כִּי-יֵרָא: הי"ד השנייה בשווא. אֲתָה הטעם באל"ף מלעיל והיא מנוקדת פתח. חֲשַׁכְתָּ: ש"ן שמאלית

כב יג וְהִנֵּה-אֵיל אֲחֵר: יש להקפיד על הפרדת התיבות, כפי שמורים הטעמים, למנוע שיבוש משמעות הכתוב

יז אֲבִרְכֶךָ: כ"ף ראשונה בשווא נח למרות הקושי

יח וְהִתְבָּרְכוּ: הר"ש בשווא נע ולא בחטף

כב כָּשָׁד: ש"ן שמאלית

הפטרת יום שני של ר"ה ירמיהו לא א-יט:

א מִצָּא חֵן: הטעם בצד"י אינו נסוג. שְׂרִידֵי חֶרֶב: טעם נסוג אחר לר"ש הראשונה

ב מִשְׁכַּתֵּיךְ חֶסֶד: למבטאים ח"ת ככ"ף רפויה להיזהר מהבלעת אות

ג תַּעֲדִי: העי"ן בשווא נח

ד תִּטְעִי: הטי"ת בשווא נע³

ו רָנֹ: במלרע והרי"ש בקמץ קטן. הֶלְלוּ: למ"ד ראשונה בשווא נע

ח אֶל-נַחֲלֵי מַיִם: טעם נסוג אחר לנר"ן. בְּכָרִי הוּא: טעם נסוג אחר לכ"ף

ט מְזַרְה: הרי"ש בצירי

יב מִיגֻנָּם: מ"ם ראשונה בחירק מלא, אין לבטא תנועת שווא תחת היו"ד

יג וְרִוִּיתִי: הטעם בתי"ו מלרע

יד בְּרָמָה: הב"ת בשווא, לא בקמץ

טו וְשָׁבוּ: במלעיל

יט הִבֵּן: ה"א השאלה חטופה והב"ת אחריה רפה. הָמוּ: במלרע

לציבור הקוראים, ידידנו גור-אריה צור נר"ו זיכה אותנו במאמר ארוך בנגלה ונסתר על קריאות ראש השנה והפטרותיו, וגם על עניני ראש השנה. יהי רצון שימשיך לזכות את הרבים בדבריו. מובאים כאן קטעים מדבריו הנוגעים לעניני לשון ודקדוק.

ליום ראשון של ראש השנה

בראשית כא ב וַתַּחַר וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְקַנְיָו לְמוֹעֵד אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱלֹהִים:

כא ז וַתֹּאמֶר מִי מִלֵּל לְאַבְרָהָם חֵינִיקָה בָּנִים שָׂרָה כִּי-יֻלְּדָתִי בֶן לְקַנְיָו: (כא, ב' ז')

יש ליתן טעם מדוע נאמר לְקַנְיָו לְקַנְיָו שני פעמים.

ושמא י"ל פעם אחת פרסמו הכתוב לנס. ופעם אחת פרסמתו שרה. וכל כך למה, לכפר על מה שכביכול לגלגה ואמרה וַאֲדָנִי זָקֵן (בראשית יח, יב). על כן אמרה עתה לשבח. לְקַנְיָו. דייקא נמי שלא אמרה לְזַקְנִי אלא לְקַנְיָו.

א"ה. השאלה עצמה אינה קשה כל-כך. תחילה התורה מספרת על הולדת יצחק, ובהמשך על כיטוי השמחה של שרה. מה שיש לציין הוא שהיא תולה את השבח באברהם. היש מי שהעז למלל לאברהם ששרה עתידה להניק בנים? ולא, מי העז למלל שאני עתידה להניק בנים!⁴

כא ח וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתֶּה גָדוֹל בַּיּוֹם הַהוּא אֶת-יִצְחָק.

מובא במדרש רבה: אמר ר' לוי לא נדנדה עריסה אלא בבית אברהם אבינו. וצריך ביאור.

ופתרונו מרישא דענינא, שעוג מלך הבשן היה שם וכל גדולי העולם היו שם וכולם קנטרוהו לעוג בדברים על שאמר שאין שרה יולדת והנה בן לשרה. פתח ואמר שאצבע אחת קטנה שלו יכולה למעך את יצחק. יצתה בת קול מן השמים ואמר לו הקב"ה, שעתיד הוא להינתן ביד משה מצאצאי יצחק.

על זה אמר ר' לוי, שלא נדנדה עריסה וכו', וכוונתו לעריסה של עוג מלך הבשן שבה היה משתבח, ככתוב בסוף סדר "דברים", הִנֵּה עָרְשׁוֹ עָרֵשׁ בְּרָזֶל (דברים ג, יא) וכו'. ובתרגום יונתן הנה ערשו ערש ברזל בארכיון ברבת עמון, וכוונתו בזה שכל העולם יבוא ויראה את עריסת הברזל של עוג כבר בהיותו תינוק. ולא נדנדה כלומר נתערערה ונתקעקעה עריסתו אלא בבית אברהם, שאז נאמר לו לעיני כולם שיימסר בידי משה, מצאצאי יצחק.

³ הקורא בשווא נח יחשוש לשינוי משמעות חמור (טעות במקום נטיעה)

⁴ למה בנים בלשון רבים? יש על זה דרשה בחז"ל שהיניקה בנים נוספים, כדי להוכיח שיצחק נולד לשרה ואינו סתם אסופי.

כא ט ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק. פירש רש"י: מצחק. לשון עבודה זרה, כמו שנאמר ויקמו לצחק (שמות לב, ו). דבר אחר לשון גלוי עריות, כמה דתימא לצחק ב' (בראשית לט, יז). דבר אחר לשון רציחה כמו יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו (שמואל ב, ב, יד) ג' :

ולפי לשונות אלו תימה כיצד נקרא יצחק בשם זה שיש בו ג' לשונות של עבירות, ועוד הוסיף הרמב"ן שגם לשון ליגלוג יש בזה.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהשם יצחק קרוי על שם העתיד. יצחק. ולכן הוא תיקון לכל עבירות שבעולם. כי בעלי העבירות לא יחשבו על העתיד כי כל חפצם למלאות מבוקשם בהווה. ועוד שמצחק הוא לא רק לשון הווה אלא גם לשון חזק ובנין כבד [פיעל], אשר משבר כל כוונה טובה שיש בשרש הזה. ואילו יצחק בנוסף ללשון עתיד הוא גם בנין קל שתפקידו לבשם את העולם בשחוק וחדוה של קדושה. והוא ניתן דווקא למי שעתיד להיות נושא עול הגבורה בעולם, וכן מרמז השם יצחק בבנין קל עתיד, שבנקל יוכל לגבור על כל הדינים והרעות שיש בעולם.

כא יא וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו יש לעיין מי הוא בנו האמור בפסוק. על דרך הפשט ישמעאל. וכתב בדמשק אליעזר שהכוונה לבנו של ישמעאל. כי ישמעאל ראה בבית אברהם דרך השם ותמיד יוכל לחזור בתשובה. אבל בנו מה יהא עליו. ושמה יש לומר שהכוונה ליצחק. שהיה רע בעיניו מה ששמע שניסה לפגוע ביצחק עולה תמימה.

ביאור ההבדל בין אודת ובין אודת

ויש ליתן את הדעת בענין מה שאמר אודת. יש ליתן טעם מהו לשון אודת. ומדוע פעם נכתב אודת ו' ראשונה מלא ו' אחרונה חסר] ומדוע פעם נכתב אודת ו' ראשונה חסר ו' אחרונה מלא.

ובמסורה יש ג' אודת וארבע אודת. הג' שבהם הם על אודת בנו [דהכא], וכן בשמות ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודת ישראל (שמות יח, ח) וגו'. ובשמואל ותאמר לו אל אודת הרעה הגדולה הזאת מאחרת אשר עשית עמי לשלחני ולא אבא לשמע לה (ב יג, טז):

ועוד נמצאו ד' אודת: בבראשית ויהי א ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על-אודת הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים (כו, לב), בירמיהו וארא פי על כל אודת אשר נאפה משבחה ישראל (ירמיהו ג, ח) ובמדבר בהעלתך ותדבר מרים ואהרן במשה על אודת האשה הכשית אשר לקח (במדבר יב, א) ויהי כי-ועקו בני-ישראל אל-י על אודת מדן (ו, ז): ולעומקו של מקרא, נראה לומר ההסבר בזה:

כאשר המילה באה עם ו' בתחילה ולא בסוף אודת, הכוונה שיש כאן ענין של הודאה ושבח על חלק הטוב. והוא מלשון אודה יה (תהלים קיח, יט).

וכל מקום שהמילה אודת באה עם ו' חסר בתחילה רק עם ו' בסוף המילה, יש כאן חסרון בהודאה ושבח. והוא מלשון דוי וצער. כמו אשה דוה (ויקרא כ, יח). ככתוב גדת דוהה (ויקרא יב, ב). וזה יורה ע"י האות "ו" בסוף המילה דות. ועתה נבאר הפסוקים אחד לאחד.

וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו. וירע בעיני אברהם, אבל נתן שבח והודיה לה' אשר מנחהו בדרך אמת. ועוד שנתן שבח והודיה לה' שלא הספיק לקלקל את יצחק.

וביתרו, ויספר משה לחתנו את כל-אשר עשה יי לפרעה ולמצרים על אודת ישראל, ובודאי על זה יש להודות ולשבח ולהלל.

ובשמואל [בענין אמנון ותמר] ותאמר לו אל-אודת הרעה הגדולה הזאת מאחרת אשר-
עשית עמי לשלחני ולא אבה לשמע לה. ומה היא הרעה, לשלחני. וכתוב אל-אודת באל"ף,
אל נא תמנע ממוני מלהודות על אשר לקחתני. כלומר על אשר תעשה בי ליקוחין
כדת וכדין. כי היתה בת יפת תאר ולא היתה שייכת למלכות, גם לא נחשבה
לאחות אמנון וגם לא לאחות אבשלום⁵. ועל ידי הליקוחין של אמנון, היא יכולה
להודות שנכנסה למשפחת המלוכה. רק אמרה אל תעשה הנבלה הזאת בישראל
שלא לעשות בי ליקוחין של כדת וכדין. ועתה אמרה אל תשלחני שלא תמנע
מוני מלהודות על הטובה אשר עשית עמדי, וכוונתה בזה אשר תעשה עמי,
והיא: ליקוחין כדת וכדין. ואז אוכל להודות. וגם הוא מלשון אודה יה.

א"ה. לא נתבררה לי כוונת הכותב. אחרי שאמנון הערים על תמר והיא התייחדה עמו, הוא רצה
לבוא עליה. היא אמרה לו שהיא מסכימה להנשא לו, אבל לא שיבוא עליה דרך זנות (היא
הייתה בתולה, ואם יבוא עליה דרך זנות, ולא ישא אותה לאשה, יקשה עליה להנשא, מלבד
עצם המעשה שאינו מוסרי). אמנון ברוב תאוותו סירב לחכות לנישואין, ובא עליה באונס. ולא
רק זה, אלא אהבתו אותה התלויה בדבר הפכה לשנאה. בשלב הזה אחרי האונס היא רצתה
להשאר אצלו, ואמרה לו שמה שהוא משלח היא רעה גדולה מעצם האונס.

ובבראשית ויחי ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על-אודת הבאָר אשר חפרו ויאמרו לו
מָצָאנו מַיִם, והנה הם המתונו והחשו ולא חשו להודות ולשבח ולפאר ולספר
ליצחק על שחפרו ומצאו מים, עד אשר אבימלך וסיעתו יחזרו לארצם. אף כי
סיבה טובה היתה להם, לכן נכתב על-אודת הבאָר, בדרך של חסרון
בהודאה. והחסרון היה מצידם. אך מצד יצחק מיד פתח בהודאה וקרא
לבאר שבעה. [ועי' עוד בתולדות מענין זה].

א"ה. מבחינת פשוטו של מקרא התורה מספרת על הצלחתו של יצחק, אבימלך בא לבקש את
סליחתו, וכתרו ברית, ובאותו יום עצמו מצאו מים. הם לא מצאו לנחון להפריע לטקס הממלכתי,
ויתכן שלא רצו להגדיל את הקנאה של אבימלך שזמן הסתם לא נסתלקה עדיין.
ובירמיהו וַאֲרָא כִּי עַל כָּל אֲדוֹת אֲשֶׁר נֶאֱמָה מְשֻׁבָּה יִשְׂרָאֵל, צער גדול הוא לשכינה, ולכן
נכתב אֲדוֹת.

ובמדבר סוף בהעלתך וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה עַל אֲדוֹת הָאִשָּׁה הַכִּשִּׁית אֲשֶׁר לָקַח, שלא
נתכוונו בזה לשבח כלל ולקו על לשון הרע, לכן נכתב אֲדוֹת.
ובשופטים וַיְחִי כִּי-יָצְעֻהוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְיָ עַל אֲדוֹת מִדִּין, אשר הצרו להם, לכן
נכתב אֲדוֹת.

ועל דרך המוסר והאמונה יאמר, שהאות ו' בתחילה, תורה על קשר וחיבור עם
הקב"ה.

וכשהיא בסוף המילה יורה על חסרון בקשר זה, וכשהוא בתחילת המילה יורה
על זריזות וענוה להיות מחובר וקשור להקב"ה מיד על כל הטובה אשר משפיע
על ברואיו.

א"ה. לא בדקתי עם הרב הכותב לאיזו מסורה הוא נתכוון.

במסורה הקטנה של כתר ארם-צובה יש ציון של עיגול מעל האל"ף ובצד
שמאל ציון ל' שפירושו מלה זו אינה מופיעה עוד. יתכן שכוונת המסורה לצירוף אל-אודות שאינו
מופיע עוד במקרא לעומת הצירוף על-אודות/אודת המופיע שש פעמים (יש גם על אֲדוֹת (יהושע
יד, 6)). או כוונת המסורה לספר שמואל בלבד. ב'עין המסורה של פרופ' מנחם כהן הוסיף סוגרים
מרובעים ואת ג, כלומר בכתב זה מופיע שלוש פעמים.

⁵ **א"ה.** מקרא מלא דבר הכתוב וְלֹא־בְשִׁלּוֹם בְּן דָּוִד אֲחֻזָּת יָפֶה וְשִׁמְהָ תָמָר (שמואל ב, יג, א). היא אחות אבשלום מצד אמו,
אך לא מצד אביו. היא אינה אחות אמנון כי גם אביה וגם אמה אינם חורי אמנון. בכל זאת כשבא לפתות אותה
הוא קרא לה בואי שכבי עמי אֲחֻזָּת (שמואל ב, יג, יא). עם זאת מעמדה היה מכובד ונחשבה אחת מבנות המלך. היא הייתה
שמחה מאוד להנשא עם אמנון הבן הבכור של דוד. בכל אופן צפוי היה לה עתיד מזהיר, לולא התקלה הלזו. ולכן
התחננה שגם כדיעבד תשאר אשת אמנון. אבל הוא סירב, ומאוחר יותר שילם על זה בחייו. ותמר כנראה לא
נישאה לאיש.

כיטוי זה 'על-אודות' הוא מקראי בלבד, וכמדומה אינו מופיע בספרות חז"ל. מבחינה דקדוקית כתיב חסר ומלא במקרא אינם משנים משמע. ולכן דברי ידידנו הם על דרך הדרש. ספר השרשים של הרד"ק ערך אוד. על אדות הבאר, על-אדותי ועל אדותיך (יהושע יד, ו), פירוש על דבר כך וכך, או בעבור כך וכך וידוע הוא. והנפרד ממנו לא מצאנו, ואחר שהוא מקובץ בוי"ו תי"ו יהיה הנפרד אוד, או יהיה אוד, כמו מן בור בורות.

כב ז ויאמר אבי ויאמר הנני בני של"ה
הנני בני. באוהב ישראל מאפטא מבואר:
אמר יצחק, אבי, הרי אתה עמוד החסד, כיצד יכול עמוד החסד לשחוט את בנו. אמר לו אברהם: הנני – בני. עכשיו הנני במידת בני. במידת הגבורה. לעשות רצון אבינו שבשמים. שהאב והבן התאחדו יחדיו ואין הפרש ביניהם. החסד הוא גבורה והגבורה היא החסד, הנני בני.

וכן מובא בשל"ה הק' [נתולדות אדם בית חכמה (תניינא)]... על דרך הנני בני, שלפעמים החסד לצד הגבורה והגבורה לצד החסד, שהאש כלול במים והמים כלולים מואש.

וכן מובא בזוהר הק' פרשת וירא: ויאמר יצחק אל אברהם אבי ויאמר אבי. הרי פרשוהו⁶. אבל מה הטעם לא השיב לו {דבר} מיד? אלא משום שהרי הסתלק מרחמים של אב על בן, ולכן כתוב הנני בני, הנני שהסתלקו הרחמים והתהפך לדין.

על פי דברים אלו, ימשיך יצחק לומר לאביו, אם כן אני עכשיו במידת החסד, הריני נותן את עצמי כשה לעולה. שנאמר: הנה האש והעצים ואיה השא לעלה, ואי"ה ר"ת ואני יצחק השא לעלה.

ע"כ גור-אריה צור נר"ו והוסיף עוד נדבה להביא, הן על פרשת וירא והן על עניני ראש-השנה. יתכן שיובאו כאן בעתיד. הוא מפיץ את דבריו לכל דכפין, כאן מובאים דברים שיש בהם עניין לשוני או בדקדוקי הטעמים.

הרב עמרם אייזנשטיין נר"ו הפטרת יוס א' זר"ה

ה וּלְחַנָּה יִתֵּן מִנֶּה אֶחָת אֶפְסִים כִּי אֶת-חַנָּה אָהֵב וַיֵּי סֶגֶר רַחֲמָה:
מזה שאין האתנחתא כי את חנה אהב, נראה שריבוי המנות היה ג"כ מחמת שהשם סגר רחמה. או שזה היה סיבת אהבתה וכפירוש המצודות.
א"ה. אנסה להסביר. דרך הטעמים לחצות את הפסוק לא אחרי הפתיחה (ה'פתיחה'), אלא בחלק הפסוק שאחריו. לפי כלל זה צפוי היה שהאתנח יבוא במלה אהב, אבל מקום האתנח במלה אפסים מחבר את האהבה לחנה עם סגירת רחמה. פירוש המצודות בנוי כמעט כולו על מפרשים קדומים, ולכן רצוי לעיין במקורותיו. עיין כאן ברד"ק למשל.

א ד וּתְעַלְהוּ עִמָּה כְּאִשֶּׁר גְּמַלְתּוּ בְּפָרִים שְׁלֶשָׁה וְאִיפָּה אֶחָת קֶמַח וְגִבְלָ לֵין וּתְבָאֶהוּ בֵּית-יִי שְׁלֹו וְהַנֶּעַר נִעֵר: הטעמים מפרידים את הפרים, ומצרפים את הקמח עם היין. והטעם לזה משום שהקמח היינו למנוחת נסכים, וכן היין. [וכזפירש"י]. ושניהם באים בטפילות ל'פריס'.
א"ה. לפי הכלל שכאשר באים שני מפסיקים שווים הראשון מפסיק יותר.

ב א וּתְתַפְלֵל חַנָּה וְתֹאמַר עֲלֶיךָ לְבִי בְּיָ רַמָּה קִרְנִי בְּיָ רַחֵב פִּי עַל-אֹיְבֵי כִי שְׂמַחְתִּי בִּישׁוּעָתֶךָ:
מזה שהפסיק באתנחתא ב'רמה קרני בה' משמע שיעלץ לבי ו'רמה קרני' זהו בה' לבדו, גם ללא הישועה. וירחב פי על אויבי זה רק כי בטחתי בישועתך.

ה שְׁבַעִים בִּלְחֶם נִשְׁפְּרוּ וְרַעֲבִים חִדְּלוּ עַד-עֶקְרָה יִלְדָּה שְׁבַעָה וְרַבַּת בָּנִים אִמְלָלָה:

⁶ א"ה. זו לשון רגילה בזוהר במקור 'הא אוקמוה, אבל...'. – עניין זה מבואר בדברי חכמינו, אבל... מה שאנו מוסיפים הוא...

טעם ההפסק ב'לחם', היינו כדאיתא בתרגום (וכן משמע בפירש"י), דהכוונה שהיו שבעים מהלחם.

א"ה. נביא את לשון התרגום ממפעל שו"ת בר-אילן⁷ על בנהי דהמן אתנביאת ואמרת דהווי טבעין בלחמא וגאן בעותרא וסגיאין בממונא אתמסקנו תבו לאתגרא בלחם ומזון פומהון מרדכי ואסתר דהווי חשיכין ומסקנן עתרו ואיתנשיאו ית מסקנותהון תבו למיהוי בני חורין בן ירושלם דהות פאתתא עקרא עתידא דתממלי מעם גלותהא ורומי דמליא סגי עממיא יסופון משריתהא תעדי ותיחרוב:

(ומה שבהמשך מבאר התרגום שושכרו בעד לחם, אפשר ליישב ע"פ הכלל שכתב האבן עזרא (קצר שמות יג יח ועוד) מושך עצמו ואחר עמו, דהכא נמי תיבת 'בלחם' מושך עצמו ואחר עמו, וכאילו שכתוב 'שבעים בלחם, בלחם נשכרו'. ולכן הפסיק ב'בלחם' כפי הדרך בכל כהאי גוונא).

הפסוק יוס ב' דר"ה

ירמיהו לא יא ובא ורננו במרום ציון ונהר"ו אל-טוב יי על-דגן ועל-תירש ועל-יצהר ועל-בני-צאן ובקר והיתה נפשם כגן רוה ולא יוסיפו לדאבה עוד:
הטעם שבסוף הפסוק נתחבר 'והיתה נפשם כגן רוה' עם 'ולא יוסיפו לדאבה עוד'. בפשטות היינו משום ששני דברים אלו הם ב'נפש', שנפשם תהא כגן רוה ולא תהא דואבת.
ולפי מש"כ המלבי"ם שסוף הפסוק קאי על תחילתו, שכיון שיונהרו על טוב ה' לכן 'והיתה נפשם כגן רוה', ומחמת שיהא להם 'דגן תירוש ויצהר ובני צאן ובקר' שזה הצלחה גשמית, לכן 'לא יוסיפו לדאבה עוד'. אתי שפיר טפי. ע"כ הרב עמרם איזנשטיין נר"ו

תן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

בכתובת: franklashon@gmail.com

© בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ©

⁷ תיקנתי כמה טעויות ניקוד גסות, לא את הכל.